

Měli bychom povolit tvorbu zisku při poskytování sociálních služeb?

Čas od času se objevují diskuze o tom, zda by soukromé (komerční) organizace poskytující sociální služby měly mít možnost vytvářet ze svých služeb zisk.

■ Text: Ing. Jiří Horecký, Ph.D., MSc., MBA, prezident APSS ČR

V roce 2022 zpochybnil evropský komisař Nicholas Schmit tvorbu zisku u soukromých společností poskytujících veřejné služby. „Myslím, že se momentálně nacházíme v době, kdy myšlenka skutečného neoliberálního kapitalismu ztrácí na přitažlivosti,“ řekl Schmit v rozhovoru pro EURACTIV s odkazem na neoliberálního ekonoma Miltona Friedmana. Friedman ve svém slavném eseji z roku 1970 prohlásil, že „společenskou odpovědnost podniků je zvyšování jejich zisku“.

„Na tomto druhu sociálních služeb nelze vydělávat,“ řekl Schmit, který tvrdí, že soukromé podniky by neměly být náhradou za veřejné služby.¹

Proč soukromé společnosti v Evropě a vlastníci/investoři, kteří za nimi stojí, poskytují veřejné služby? Mělo by jim být umožněno dosahovat zisku při využívání veřejných prostředků? Dodejme jen to, že tyto poskytovatele nevytvářejí zisk každý

rok, a pokud ano, zisk, kterého takto dosahují, představuje jistou formu splátky jejich počáteční investice.

Obecně podíl soukromého sektoru na veřejných službách roste – tento jev můžeme vidět zejména v sociálních službách. V Evropě najdeme některé země, kde dochází k tzv. marketizaci a privatizaci sociálních služeb, a to zejména v případě služeb dlouhodobé péče o seniory. Některé důkazy pro toto tvrzení můžeme najít ve zprávě KPMG, která byla vypracována pro Evropskou komisi v roce 2022.

V posledních třech desetiletích bylo možné pozorovat rostoucí podíl služeb poskytovaných prostřednictvím soukromých subjektů (komerčních i neziskových) – viz graf č. 1, 2 a 3. Současně se komerční poskytovatelé objevili nebo rozvíjeli své aktivity i v jiných členských státech Evropské unie, a to i tehdy, když v těchto státech neexistovala politika, která by rozvoj těchto subjektů podporovala.

Struktura poskytování dlouhodobé péče se mění (viz tabulka č. 1). Privatizace a marketizace jsou rostoucím trendem ve většině analyzovaných zemích EU – zejména pokud jde o poskytovatele rezidenčních a semirezidenčních služeb dlouhodobé péče. Podle údajů z analyzovaných

členských států roste podíl soukromých poskytovatelů, zatímco podíl veřejné vlastněných subjektů klesá. Například v Německu roste nejen počet domovů pro seniory v soukromém vlastnictví, ale také podíl poskytovatelů orientovaných na tvorbu zisku.

Soukromé komerční společnosti lze nalézt v rozsáhlém spektru veřejných služeb. Jmenujme jen ty nejběžnější, jako jsou veřejná doprava, poštovní služby, vodní a odpadové hospodářství, zdravotnictví, školství, kultura a sociální služby – zde zejména v dlouhodobé péči a v péči o děti.

Tyto služby mohou být poskytovány buď veřejnými poskytovateli (zřizovanými a řízenými pod politickou kontrolou státu, kraje, obcí či jiných veřejných subjektů), nebo soukromými společnostmi, a to buď neziskovými, nebo komerčními (které mohou být dále rozděleny na společnosti v soukromém vlastnictví nebo akciové společnosti). A známe i modely komerčních společností sdílených nebo plně vlastněných veřejným sektorem, které jsou zřizovateli nemocnic – například české kraje vlastní komerční nemocnice.

Proč tedy vůbec komerční společnosti poskytující a zajišťující veřejné služby máme? Je to především ze dvou důvodů. Prvním – a z mého pohledu hlavním – důvodem je, že vlády selhávají v zajištění poskytování veřejných služeb pro své občany v požadovaném a potřebném objemu, struktuře

a kvalitě. A to je politická volba. Nedávná pandemie covidu-19 ukázala, že zde nejde o peníze, ale o jejich směřování. Namísto do zdravotnictví a sociálních služeb byly peníze ve formě státní podpory více vynaloženy na podporu podnikání.

Dalším důvodem je, že veřejná správa vytváří adekvátní strategie jen velmi pomalu a procesy rozhodování a investic trvají roky. Neovlivňuje je primární výsledek a daný cíl, ale spíše jiné vlivy, mění se veřejné mínění, volby a prostředí. Veřejná správa a politické vedení při změnách a/nebo úpravách plánů, cílů a rozhodnutí nejsou flexibilní. A konečně veřejná správa rozhodne níže efektivní.

Existují studie, které ukazují, že soukromé (a zejména komerční) společnosti umí budovat a začít poskytovat veřejné služby třikrát rychleji a jsou až o 300 % efektivnější/levnější. V některých případech také veřejným orgánům chybí investiční prostředí. Konečně také proto máme projekty partnerství mezi veřejným a soukromým sektorem. Na druhou stranu jsou veřejní poskytovatelé přímo či nepřímo řízeni nebo alespoň ovlivňováni rozhodováním veřejnosti/politiků a neziskové organizace musí svůj případný zisk (ke kterému nedochází příliš často) investovat zpět do své hlavní činnosti.

Hlavním bodem kritiky komerčních společností je, kromě toho, zda je morální, aby na své činnosti, například zdravotní nebo sociální péči, vydělávaly (a dalo by se říci – pokud je to efektivnější, má smysl, aby vydělávaly), otázka kvality. A nejde ani tak o to, v jakém sektoru je kvalita obecně lepší, ale spíše o to, v jakém sektoru častěji slyšíme o různých skandálech, kriminálních případech spojených se zneužíváním

Druh	Podíl z celkového počtu lůžek služby	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Denní stacionáře	Veřejný sektor	69%	67%	63%	41%	40%	43%
	Soukromý sektor	11%	11%	13%	21%	25%	19%
	Neziskový sektor	21%	22%	25%	38%	35%	39%
Domovy pro seniory	Veřejný sektor	85%	84%	85%	83%	81%	81%
	Soukromý sektor	8%	9%	9%	10%	12%	13%
	Neziskový sektor	7%	7%	7%	7%	7%	6%
Domovy se zvláštním režimem	Veřejný sektor	77%	69%	66%	61%	60%	58%
	Soukromý sektor	19%	27%	31%	35%	36%	39%
	Neziskový sektor	4%	4%	4%	3%	3%	3%
Odlehčovací služby	Veřejný sektor	21%	22%	22%	23%	23%	21%

Tabulka č. 1: Sektorové rozdělení jednotlivých služeb. Zdroj: Analýza segmentu sociálních služeb, APSS ČR, 2020

financí, podvody apod. (např. kauza Orpea, France 2022).

Netřeba dodávat, že tím, kdo je zodpovědný za regulaci a dohled nad kvalitou veřejných služeb (včetně sociálních služeb), je opět veřejná správa. Pokud tedy dojde na tyto smutné případy, jde o jejich druhé selhání, o selhání regulačních rámců, modelů kontroly atd.

Závěrem tedy položíme otázku: Existuje řešení? Určitým způsobem ano. Veřejná správa nepřestane (z mnoha důvodů) selhávat při zajišťování potřebného a přesného poskytování veřejných služeb svým občanům a voličům. Může definovat, zdokonalovat a zlepšovat regulační a kvalitativní rámce. Budoucnost veřejných služeb, a zejména služeb v oblasti sociálních služeb a služeb dlouhodobé péče o seniory, však nespočívá v otázce, zda máme mít veřejné, NEBO soukromé poskytovatele. Otázkou

je, co se má stát se ziskem a jaká výše zisku je přijatelná, resp. přiměřená. Pokud je zisk nebo část zisku reinvestována do zlepšení poskytovaných sociálních služeb, zůstává v sektoru sociálních služeb, a tudíž nedochází k jeho úniku. A o to jde především.

Budoucnost spočívá v rozumné a přijatelné kombinaci – veřejných a soukromých poskytovatelů (komerčních i neziskových) a ve vytvoření regulačního a kvalitativního rámce, který nám ušetří podobné budoucí diskuze a zajistí poskytování dobrých veřejných služeb.

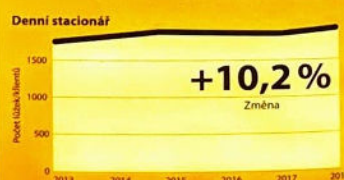
Použitá literatura:

- *Final Report, Study on the long-term care supply and market in EU Member States, KPMG for European Commission, 2022.*
- *Analýza segmentu sociálních služeb, APSS ČR, 2020, ISBN: 978-80-88361-08-4.*

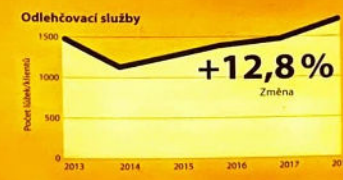
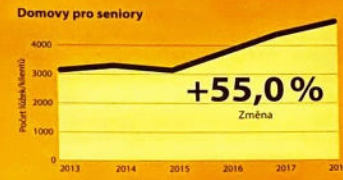
VEŘEJNÝ SEKTOR

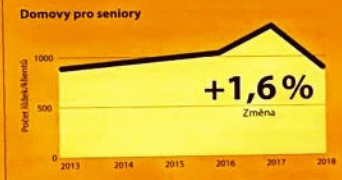
SOUKROMÝ SEKTOR

SEKTOR

NEZISKOVÝ SEKTOR

Graf č. 1: Vývoj kapacit ve veřejném sektoru dle jednotlivých služeb. Zdroj: Analýza segmentu sociálních služeb, APSS ČR, 2020

Graf č. 2: Vývoj kapacit v soukromém sektoru dle jednotlivých služeb. Zdroj: Analýza segmentu sociálních služeb, APSS ČR, 2020

Graf č. 3: Vývoj kapacit v neziskovém sektoru dle jednotlivých služeb. Zdroj: Analýza segmentu sociálních služeb, APSS ČR, 2020